

KATONÁNÉ NEMES GYÖNGYI

szakvezető tanító

SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája,

Alapfokú Művészetoktatási Intézménye,

Napközi Otthonos Óvodája

Szeged

A kompetenciaalapú oktatás a kooperatív technikák tükrében

Elkötelezett híve vagyok a kompetenciaalapú oktatásnak, évek óta így tanítom alsó tagozatos tanulóimat. Szemléletem, helyem az oktatási folyamatban teljesen megváltozott. Új dimenziókat nyitott számomra a tervezőmunka is. Magasabb színvonalú, átgondoltabb tervezés szükséges, mivel a tanító csak irányító szerepet tölthet be ebben a folyamatban. A kooperatív technikák alkalmazása domináns helyet foglal el a képességek fejlesztésében.

A 9-10 éves tanulók életkori sajátosságaiknak megfelelően csak apró mozzanatokra bontva képesek elsajátítani ezeket az eljárásokat. A türelem, a következetesség, a kis lépések tisztelete hamar meghozta a várva várt eredményt. Ma már a tanulás örömteli tevékenységgé alakult át, amit a tanulók bizalommal teli, szeretetteljes légkörben végeznek. Az ismeretszerzés során olyan képességekkel gazdagodtak a gyermekek, melyek segítségével már most is képesek saját maguk tanítására. Ez az alapja a későbbiekben elvárható permanens művelődésnek.

Társas intelligenciájuk életkorukhoz képest fejlett. Megtanulják, hogy mindenki egyaránt fontos a közösségben. Tisztelik egymást, elfogadják társaik különböző gondolkodásmódját. Nem legyőzni akarják a másik tanulót, hanem minden helyzetben a közös megoldásra törekednek, és eközben saját teljesítményük is magas színvonalúvá válik. Tudnak örülni tanuló társuk sikerének, elismeréssel, dicsőréttel jutalmazza érte. Képesek erőszakmentesen kezelni a konfliktusokat. Vállalják érzéseiket, tetteiket, döntéseiket. Fegyelmzésre nincs szükség, csak dicsőréttel motiválom őket a helyes magatartásra.

Kommunikációjuk a kölcsönös együttműködésen alapul. A csoporttársakkal folytatott eszmecsere megköveteli minden tanulótól a helyes kommunikációt.

Képessé válnak az információk megértésén túl azok alkalmazására és közlésére is. Az érvelés és vita alkalmazása segíti őket saját véleményük megfogalmazásában, valamint a társak véleményének elfogadásában. Képesek a különböző álláspontok ismeretében, mérlegelés után saját álláspontjuk megváltoztatására. A drámapedagógia alkalmazása, a szituációs és szimulációs játékok segítik a szókinccs bővítését, a kreatív kommunikáció kialakítását. A demokratikus légkörben szabad tévesztetni, rosszat mondani is, ezért a tanulók bátran adnak hangot gondolataiknak. Már kisiskolás korban kialakulnak az egyéni közlési stratégiák.

A **gondolkodás** fejlesztésének kiváló lehetőségeket kínál a kooperatív eljárások alkalmazása. Cél, hogy gyermekeinket felkészítsük a gyorsan változó világra, ezért elengedhetetlen, hogy megtanítsuk őket a **kreatív** gondolkodásra. Nemcsak azt kell látniuk, ami előttük van, hanem azzal is gazdálkodniuk kell, ami eszükbe jut róla. Rávezetéssel, felfedeztetéssel, gondolkodtató kérdésekkel rövid idő alatt hozzászoknak a tanulók ahhoz, hogy a felszín alá nézzenek, és rejtett összefüggéseket, szabályszerűségeket keressenek. A tények és összefüggések ismeretében, mérlegelés után szabadon tudnak döntéseket hozni.

A kreativitás hozzásegíti a gyermekeket ahhoz, hogy áttörjék az évtizedek óta rögzült látásmódok és szokások korlátait, így gondolkodásukat új ötletek, lehetőségek felé fordítsák.

A **kritikai** gondolkodással megtanulják tapasztalataikat logikai rendben elhelyezni, azoknak értelmet adni. A kritikus szemléletre az élet minden területén szükség van. A jó dön-

tések meghozatalában, a veszélyes helyzetek elkerülésében, a helyes vélemény kialakításában hatékony eszköz lehet a diákoknak.

A reflektív gondolkodás fejlesztésének hatékony módja az érvelés és vitatechnikák alkalmazása.

Érvelés és vita alkalmazása egy szövegfeldolgozó órán 4. osztályban

Már alsó tagozaton is bátran lehet olyan órákat tervezni, melyben a ráhangolódási szakasztól a reflektálásig különböző érvelési és vitatechnikák alkalmazásával dolgoznak a tanulók. Az ilyen órák hatékonyan segítik a gyermekek sokoldalú képességfejlesztését.

Az alábbiakban általam kipróbált, gyakorlatban jól bevált módszereket mutatok be, amik a tanóra különböző szakaszaiban kiválóan szolgálják a didaktikai mozzanatokat.

Ráhangolódási szakasz:

Indián beszélgetés Egy olyan módszer, amely rendkívül alkalmas a meglévő ismeretek feltárására. Ebben a folyamatban gyakorolják az egymásra figyelmet, a szövegalkotást, a szöveg tömörítését és újrafogalmazását. Miközben fejleszti a tanulók reflektív gondolkodását, kialakul a saját vélemény melletti kiállás, érvelési képesség is. *Egy tanuló egy gondolatot fogalmaz meg az adott témáról, majd az utána következő tanuló tömörítve megismétli az elhangzott mondatot, és hozzáteszi a saját gondolatát.*

T-tábla A vitára való felkészülésre szolgáló grafikai szervező, mely egyénileg, de párban is alkalmazható. Egy fogalom, gondolat összehasonlító-szembeállító érveinek, (igen-nem, mellette-ellene) összetető vizsgálatára alkalmazható eljárás.

Csillagvita A szöveg megismerése előtt, de a szöveghez szorosan kapcsolódó probléma-helyzetek megvitatására alkalmas módszer, melyet kis csoportokban alkalmaznak a tanulók. *Egy eldöntendő kérdés a vita alapja. A csoportok kiválasztanak maguk közül egy tanulót, aki mindig igen érvekkel válaszol a csoporttársak nem érveire. A vita végén közös álláspontot alakítanak ki a feltett kérdéstről.*

Jelentésteremtés szakasza:

Hangos olvasókártya A szöveg elolvasása utáni véleménynyilvánításra alkalmas módszer, mely érvelésre, állásfoglalásra készíti a gyermekeket.

A tanulók szabadon sétálnak a teremben. Adott jelre megállnak, és a közel álló társukkal kicserélik véleményüket a történetről.

Ördög-angyal A szövegen belül megjelenő ellentétes álláspontok vizsgálatára szolgáló drámajáték. *A csoportok kiválasztanak maguk közül egy szereplőt, aki a történetet pantomim játékkal játssza. A csoporttársak pedig „ördög”, illetve „angyal” bőrébe bújva érvekkel befolyásolják a szereplő döntési fázisait. Az ördög mindig negatív érveket mond, az angyal pozitív érveket fogalmaz meg.*

Érvek kártyán Egy ellentmondást tartalmazó szöveg vagy szövegrész megvitatására alkalmazható eljárás. A tanulóknak a szövegből kell kigyűjteni az álláspontjukat igazoló érveket. *Az osztály két nagy csoportban dolgozik, a csoportok egymásnak ellentétes érveket keresnek a szövegből. A tanulók egyénileg gyűjtik a saját álláspontjukhoz tartozó érveket, amiket egy kártyára írnak. Majd az azonos érveket gyűjtő tanulók csoportgyűlés keretében az osztály egy kijelölt részében megbeszélik a gyűjtött érveket, és kiválasztják a legjobban támogató néhány érvet. Ezt követően mindkét fél vitaindító nyilatkozatot tesz. Utána ismertetik saját érveiket, illetve cáfolják a másik fél érveit. Az utolsó mozzanat a vitazáró nyilatkozat ismertetése.*

Reflektálási szakasz:

Az óra befejező szakaszában a fokozatosság elvét követve kerülhet a legnagyobb szervezést és figyelmet igénylő módszer.

Vitasarkok Ez olyan együttműködésen alapuló vitatechnika, amely egy problémahelyzetben a különféle álláspontok megfogalmazására, illetve azok melletti érvelésre, cáfolásra készíti a tanulókat. Megtanít a saját vélemény melletti kiállásra, ugyanakkor bizonyos rugalmasságra is nevel, hiszen a vita a kialakított vélemény megváltoztatását is eredményezheti. *A szöveghez kapcsolódó, azt továbbgondoló eldöntendő kérdést fogalmazunk meg. A tanulók önként is eldönthetik, de ki is jelölhetjük a két tábor (ellene érvelők-mellette érvelők) résztvevőit. Ezt követően szóban vagy írásban összegyűjtik érveiket. Majd az azonos érveket gyűjtő tanulók a másik táborral szemben sarkokba rendeződnek, ahol kiválasztják a legdominánsabb érveket. Szóvivőt, képviselőt választanak, aki elmondja vitaindító beszédét. A csoport tagjai mögötte állnak, és segítik az érvek felsorakoztatásában. Ha egy csoporttagot sikerül az ellenkező tábornak meggyőzni, helyváltoztatással jelzi véleménye módosulását. Cél megtartani a társakat, ugyanakkor újabb tagokkal növelni a saját tábort. A végleges csoportok kialakulása után a képviselők összefoglalják csoportjuk álláspontját.*

Véleményvonal

A vitasarok utáni állapot felmérésére szolgáló grafikai rendező.

A táblára rajzolt egyenes vonal két végén az eldöntendő kérdésre adható válasz, a nem és igen szó szerepel. Arra kérjük a tanulókat, hogy saját jelüket, képüket, rajzukat (ez lehet előre kiosztott, a szöveg témájához igazodó apró kép) helyezték el a vonal megfelelő helyére. Így láthatjuk a már kialakult és még bizonytalan álláspontokat is.

IRODALOM

Dr. Spencer Kagan: Kooperatív tanulás (Budapest, Önkonet Kft., 2001.)

KISS FERENC
nyugdíjas tanár
Tapolca

Múlt–közelmúlt–jelen (Tevékenység, életre nevelés)

A XXI. század első évtizedének halmozottan hátrányos gazdasági, társadalmi viszonyai az oktatás intézményrendszerét is kikezdték. A VII. Nevelésügyi Kongresszus (Budapest, 2008. augusztus 25–28.) 2009-ben kiadott zárókötetete (62. old.) „új keletű riasztó jelenségek” között említi a szegénységet, munkanélküliséget, bűnözést, prostitúciót, illegális gyermekmunkát, szexuális kizsákmányolást, bántalmazást, koldusmaffiákat.

Az „új keletű riasztó jelenségek” legfőbb okozója az egyre fokozódó munkanélküliség, pénztelenség, magatehetetlenség. A magatehetetlenség csak részben vezethető vissza pénzhányra, sokkal súlyosabb gond az egyoldalúan képzett szakbarbár munkaerő. Ez a jelenség nyomon követhető az egész XX. század iskolarendszerén.